

Magyar Képzőművészeti Egyetem, Doktori Iskola

Homoerotika a 20.századi magyar festészetben

DLA értekezés tézisei

Dallos Ádám

2022

Témavezető: Dr. habil. Radák Eszter DLA

Konzulens: Dr. habil. Csehy Zoltán PHD

Doktori kutatási témámnak a 20.századi magyar festészetben megjelenő férfi homoerotikát választottam, legyen ez az erotika bújtatott vagy gátlásoktól mentes, nyílt képi megjelenésű. Értekezésemben szubjektív műelemzéseket írtam, olyan művészek képeiről, akiket közel érzek magamhoz. Főként a magyar hagyományokban képződő férfi szexualitás képi lenyomatait vizsgáltam, illetve ezek hatásait saját festészeti programomra. Elméleti kiindulásként a queer és body-art elméleteket használtam. Fontos támpont volt kutatásom során a témában megvalósult kiállítások tanulmányozása, ezek voltak: a varsói Nemzeti Múzeum 2010-es Ars Homo Erotica című kiállítása Pawel Leszkowicz kurálásában, ami a közép-európai kortárs művészeti régióval foglalkozott, illetve a varsói Nemzeti Múzeum klasszikus gyűjteményét mutatta be queer szemzőgből, helyezte így új kontextusba a gyűjteményt. A varsói kiállítás mellett a 2012-ben, Linzben megrendezett, Der nackte Mann és párja Budapesten, 2013-ban, a Ludwig Múzeumban, a Meztelen férfi című kiállítás szolgálták támpontul. Ezen kiállításokhoz kiadott, a férfiképpel foglalkozó tanulmánykötet adott, több oldalról is, inspirációt dolgozatom elméleti bázisához. Fontos volt továbbá a Tate Britainben 2017-ben megvalósult Queer British Art 1861-1967 című kiállítás, ami a brit örökséggel foglalkozott. A londoni kiállítás segítséget nyújtott számomra, hogy dolgozatomban a századfordulós magyar művészeket brit társaikkal párba állítsam, tematikai és technikai hasonlóságaikat, különbségeiket elemezem, mint Ferenczy Károly és Henry Scott Tuke esetében tettem.

Dolgozatomat az antik hagyományok bemutatásával kezdem, az ógörög klasszikus férfiak változásaival, a vörös-feketealakos vázafestészettől indulva az etruszk erotikus szatírábrázolásokig. Az antik hagyományokhoz kapcsolódva Wilhelm von Gloeden és Guglielmo Plüschow német fotográfusok, Itália déli részein készült fiatal fiúkat antik környezetben bemutató fotóit elemzem. Von Gloeden munkáinak elemzése során direkt kapcsolódásokat találtam Ferenczy Károly és Mednyánszky László férfiakjaival.

A következő egységben példákat hozok a századfordulós európai művészetben megjelenő férfi aktra, kompozíciós párokat keresek az elemzésre kijelölt magyar művészek munkáival. Említem az angol Duncan Grantot és Henry Scott Tuke-ot, az osztrák Anton Koligot és a svéd Eugène Janssont.

Három magyar századfordulós festőt tárgyalok részletesebben, több munkát kiválasztva. Első a három közül Mednyánszky László. Kitekeredett, összekötött kezű, drámai rabszolgáiról írok ebben a fejezetben, a Szent Sebestyén toposzt vizsgálom, miként lehet a szenvedésben élvezetet kereső férfit vizuális eszközökkel bemutatni, mint az Michelangelo Haldokló Rabszolgájánál látható.

Másodikként Kernstok Károly következik, akinek életművét végig kísérik az expresszív ecsetvonásokkal festett fiú testek, lovakon ülve, csoportban, vagy magányosan állva. A fejezetben Kernstok jól látható, a fiatal férfi test iránt festészeti érdeklődésének járok utána. Próbáltam új nézőpontból elemezni a férfi testek közötti feszültséget a Lovasok a vízparton című hatalmas Kernstok képen. Elemezem a már lemeszelt 8.kerületi Dugonics utcai freskóját, valamint Ádám és Zivatar című képeit.

Harmadik Ferenczy Károly, akinél kezdetben, a korai Orfeusznál vagy a Józsefet eladják testvérei-nél a félmeztelen férfi testek mitologikus vagy bibliai témájú képeken jelentek meg. Később a férfi illetve fiú aktokat már önmagukban festette, mint a fürdőző, vagy birkózó képein. Ferenczyt elemezve tudatosan próbáltam festészeti oldalról közelíteni képeit, főleg színhasználatára, színek egymás melletti kölcsönhatására, különböző kompozíciós elemek differenciált megoldásait figyelve.

A századfordulós festők mellett foglalkozom két késő 20.századi, klasszikus kortárs művésszel, akikhez személyes vonatkozásban is kötődöm. Halász Károly életművében a férfi test töredékei, mint mellkasok, mellbimbók, péniszek vagy dús fanszörzettel borított ágyékok párbeszédbe kerülnek a színes geometrikus formákkal, a test organikusan puha formái a szigorú geometrikus modulokkal. Én az életműben rejlő maszkulinitást szerettem volna körül járni, megtalálni a válaszokat a szocializmus időszakában megélt meleg élet napi szimbólumainak használatára, mint a farzsebbe tuskolt színes kendők, vagy a Rudas fürdőben használt ágyékkötők appropriációjára.

El Kazovszkij festészetét a fizikailag kielégíthetetlen vágy irányítja. A női testbe született homoszexuális férfi küzdelme, amit sok évig festett ki magából. Monománisan ismétlődő elemek, a fiatal fiú torzók, hattyúk, balerinák magasodnak elérhetetlenül sziklaszirtek fölé, mellettük alulról, a szirtek alatt önszimbólumként ábrázolt ragadozó farkas/ kutya sóvárogva figyeli áldozatait. Kutatásom során ezen belső vívódások képi lenyomatait akartam megérteni.

Dolgozatom célja volt, hogy a magyar művészeti hagyományokban megjelenő, kiválasztott férfi aktokat részletesen elemezzem a teljesség igénye nélkül. Gróf Batthány Gyula vagy Barcsay Jenő homoerotikus festésze egy következő tanulmány témája lehetne.

Ezek az aktok az én gyökereim. Megismerésükkel saját munkásságomat is más, kicsit távolabbi szemszögből tudom figyelni. Ez az általánosan konkrét meztelen fiatal férfi és metaforikus értelemben vett fiúpozíció ösztönösen végigkíséri saját eddigi festészeti életutamat. Tudomásom szerint nem foglalkoztak még a férfi testtel ilyen formában a Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájában. Bár a nyugati diskurzusban gyakoriak a queer nézőpontú tudományos és művészeti tanulmányok, itthon erre kevesebb példát találunk. Disszertációmmal ezt az oldalt is szerettem volna prezentálni, illetve a művészet folytonosságával és gyógyító erejével hozzájárulni az elfogadáshoz és előítéletek csökkenéséhez.